

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

(Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 1, Nisan/April 2023)

Orhan KILIÇARSLAN

Doç. Dr., Düzce Üniversitesi
orhankilicarslan@duzce.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9479-6975>

**Bakırcılar Kethüdâsı Bursalı Râşid
Mehmed'in (ö. 1815-16) Dîvânçe'si**

*Divanche of Raşid Mehmed of Bursa (d. 1815-16),
Kethuda of Coppermiths*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 15.02.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 03.04.2023

Yayın Tarihi/Published: 30.04.2023

Atıf/Citation

Kılıçarslan, O. (2023). Bakırcılar Kethüdâsı Bursalı Râşid Mehmed'in (ö. 1815-16) Dîvânçe'si. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(1), 490-505. <https://doi.org/10.34083/akaded.1251616>

Kılıçarslan, O. (2023). Divanche of Raşid Mehmed of Bursa (d. 1815-16), Kethuda of Coppermiths. *Journal of Academic Language and Literature*, 7(1), 490-505. <https://doi.org/10.34083/akaded.1251616>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Kaynaklarda Bursalı olduğu zikredilen 18. yüzyıl divan şairi Râşid Mehmed, bakırcılık mesleğiyle uğraşan bir aileye mensubiyeti ve kendisinin de bu işle meşgul olmasından dolayı “Bakırcılar Kethüdâsı” olarak anılmıştır. Hakkında bilgi veren kaynaklarda Râşid'in bir Dîvânçe'si ile *Zübdetü'l-vekâyi Der Belde-i Vekâ'i-i Bursa* adlı bir vefeyâtnâmesinin olduğu kaydedilmiştir. Şairin vefeyâtnâmesinin tespit edilmiş nüshaları bulunmakla birlikte varlığından bahsedilen divançesinin bugüne kadar bir nüshası tespit edilememiştir. Bu çalışmada Râşid Mehmed'in zikredilen divançesinin tespit edilen bir nüshası üzerinden eserine ilişkin genel bilgiler sunulmuştur. Biyografik kaynaklarda hakkında söylenenlerle uygunluk arz eden divançesinin Râşid Mehmed'e aidiyeti konusunda karşılaştırmalar ve yorumlar yapılmış, divançenin içeriğine dair çıkarımlara yer verilmiştir. Dîvânçe'nin en hacimli kısmını oluşturan tarihler, şairin şahsi biyografisine katkılar sunması yanında Bursa'da bulunan mimarî yapıların tarihçesi, aynı dönemde yaşadığı diğer şairler ve bürokraside görev almış kişilere ilişkin bilgileri ihtiva etmesi bakımından da önem arz etmektedir. Çalışmanın son kısmında bu değerlendirme ve yorumları destekleyen manzumelerden örnekler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: klasik Türk şiiri, Râşid Mehmed, bakırcılar kethüdâsı, dîvânçe, Bursa.

Abstract

The 18th century divan poet Raşid Mehmed, who is mentioned to be from Bursa in the sources, was known as “Chamberlein of Bakırcılar” due to his belonging to a family engaged in the coppersmithing profession and his own occupation in this business. In the sources that give information about him, it is recorded that Raşid had a Divançe and a biography named Zübdetü'l-vekayi Der Belde-i Vekâ'i-i Bursa. Although there are identified copies of the poet's biography, no copy of the mentioned divanche has been identified to date. In this study, general information about Raşid Mehmed's work is presented through an identified copy of his divanche. Comparisons and comments have been made about the divanche's belonging to Raşid Mehmed, which is in conformity with what is said about him in biographical sources, and inferences about the content of the divanche have been made. The chronicles, which constitute the most voluminous part of the divanche, are important not only for their contribution to the poet's personal biography, but also for the history of the architectural structures in Bursa, and for the information they contain about other poets and bureaucratic officials of the same period. In the last part of the study, examples of verses that support these evaluations and interpretations are presented.

Keywords: classical Turkish poetry, Raşid Mehmed, chamberlein of bakırcılar, divanche, Bursa.

Giriş

Klasik Türk şiiri geleneği içinde aynı mahlası kullanan şairlerin eserlerine ilişkin karışıklıklar genel çerçevede iki türlü karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak mahlas benzerliğinden hareketle bir şairin eseri, aynı mahlası kullanan bir başka şaire atfedilmekte ve kaydedilen bu bilgi tekrar edilmektedir. İkinci olarak tezkireler veya diğer şair/nasirlerin eserlerinde verilen bilgilerin doğrulanamaması sebebiyle ortaya bir belirsizlik çıkmaktadır. Kaynaklarda birbirinden “nakledildiği” anlaşılan bazı bilgiler zaman içinde belli bir zemine otururken bir eserinin varlığından bahsedilen şairlerin bazı eser(ler)ine ilişkin tespitler, ilgili eserin bir nüsha/kopyasının bulunmasıyla açıklığa kavuşturulabilmektedir.

Klasik Türk şiiri geleneğinde bazı mahlasların yoğun olarak tercih edildiği düşünüldüğünde birbirine yakın dönemlerde yaşamış şairlerin eserleri konusundaki belirsizlikler daha karmaşık bir durumun ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Bu durum bir güçlük oluşturmakla birlikte kataloglarda, aynı mahlası kullanmış olan şairlerden yalnız bir veya birkaçına ait gösterilen eserlerin farklı şairlerin eserleri olabileceği daha önceki çalışmalarda örneklendirilmiş bir durumdur. Katalog bilgileri dışında mecmua/divan/deFTERlerde özel bir bilgi notu kaydedilmemiş ise eserin aidiyeti noktasında bir ön kabulün olacağı şüphesizdir. Tespit için kullanılacak bir yöntem, ortak mahlasların sıklığına göre ilgili yazma eserlerin öncelikle tekil olarak incelenip sonrasında mukayeseye tabii tutulması olarak görünmektedir. Bu mukayeseler neticesinde kaynaklarda bahsedilen bir eserin şairi veya bir şairin eserine ilişkin tutarlı verilere ulaşılabilir.

Başlangıcından itibaren Klasik Türk şiiri geleneği içinde sıkça kullanılan mahlaslardan biri de Râşid'dir.¹ Bu mahlasın büyük çoğunluğunun 19. yüzyıl şairleri tarafından tercih edildiği görülmektedir.² Râşid mahlasını kullanan şairlerin eserlerine ilişkin kayıtlar incelendiğinde beş şairin divanının; dört şairin ise divançesinin bulunduğu görülmektedir. Divanı bulunan Râşid mahlaslı şairler arasında Mehmed Râşid Efendi (ö. 1735), Mehmed Râşid Efendi (ö. 1798), Râşid Mehmed Beg (ö. 1804), İbrahim Râşid (ö. 1892), Osmân Râşid Efendi (ö. 1897) bulunmaktadır. Divançesi bulunan Râşid mahlaslı şairler ise Molla Feyzî-zâde (ö. ?), Râşid Mehmed Efendi (ö. 1815-16), Şeyh Ahmed Râşid Efendi (ö. 1866), Mehmed Ali Râşid Efendi (ö. 1893)'dir. Kaynaklarda “mürettep/mükemmel” bir divançesinin varlığı belirtilmiş şairler arasında anılan Râşid Mehmed Efendi'nin (ö. 1815-16) bu eserinin bir nüshası tespit edilememiştir.³ Bu

¹ Râşid mahlasını kullanan şairler için bk. <https://teis.yesevi.edu.tr/arama>.

² Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğüne göre başlangıcından itibaren Râşid mahlasını kullanan 28 şair tespit edilmiştir. Bu 28 şairin 21'i 19. yüzyıl divan şairlerindedir.

³ Bu konudaki bir tespit için bk. Biltekin, Halit (2020). *Râşid Mehmed Efendi*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rasid-rasid-mehmed-efendi>.

çalışmada 18. yüzyıl divan şairlerinden Râşid Mehmed Efendi'nin tespit edilen divançesi üzerine değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Râşid Mehmed ve Dîvânçe'si

18. yüzyıl divan şairlerinden olan Râşid Mehmed Efendi hakkında bilgi veren kaynaklar birbiriyle örtüşen bilgiler sunmaktadır. Bu bilgilere göre Râşid mahlasını kullanan şairin biyografisine ilişkin *Hâtîmetü'l-eş'âr*'da "Mehmed Râşid Efendi mahrûsa-i Burusa'da 'ati't-terceme müteveffâ Nüzhet Efedi'nin sulbünden bin yüz doksan beş târihinde pâ-nihâde-i sâha-i vücûd olup tarikat-ı 'aliyye-i Nakşibendiyyeye sülûk iderek bakırcılık san'atiyle me'lûf ve meşgûl olduğu hâlde bin iki yüz otuz bir târihinde dâr-ı bekâya menkûl olmuştur" (Çiftçi, 2017, s. 154) kaydı şairin doğum, ölüm, meslek ve mensubiyetine ilişkin bilgileri ihtiva etmektedir. Râşid Mehmed Efendi'nin babası, kendisi gibi şair olan Osman Nüzhet Efendi'dir. Hakkında bilgi veren kaynaklarda ailesinin bakırcılık mesleği ile iştigalinden dolayı Râşid'in de babası gibi "bakırcılar kethüdâsı" olarak anıldığı görülmektedir.

Râşid'in öne çıkan bir özelliği hat ve hattatlık ile olan meşguliyetidir. *Gülzâr-ı 'irfân*'da şairin bu yönüne ilişkin "...vâdî-i târih-güylükda cevalân etmegin 'indeş-şu'arâ müverrih-i nâdire-dân olmuş ve şikeste hatt-ı talîkde Orhan İmâmî-zâde Aşmed Reşid Efendiden mücâz ve hağâik-ı fûnûn-ı hattı 'alâ vechi'l-itkân tahşil ile ser-efrâz olmuş ..." (Atlansoy, 1998, s. 384) bilgisi verilmiştir. Bu bilgi, şairin divançesinde farklı nazım şekilleriyle düşürülen tarih manzumeleriyle doğrulanmaktadır.

Râşid Mehmed'in biri divançe diğeri vefeyâtnâme olan iki eserinden bahsedilmiştir. Divançesi hakkında bazı kaynaklarda "divan" kaydı bulunmakla birlikte (Kaplanoğlu, 1998, s. 263) şair hakkındaki değerlendirmeler bu eserin bir divançe ölçüğünde olduğu bilgisini desteklemektedir. Kaynaklarda şiirlerinin çoğunlukla kaside ve nazm oluşu üzerinde durulmuştur; "şemsîr-i tab'ı mişkâla-i hüsn-i himmetle cilâ-dâde olup nazm u kaşâ'id ü şîr-i şîrîn-edâ-yı dil-güşâsı ..." (Güzel, 2021, s. 799). Bu kayıt da -bahsedilen nazım şekilleri itibarıyla- yine Râşid'in tarih yazıcılığı ile ilgili bir değerlendirme olmalıdır. Şairin diğer eseri *Zübdetü'l-vekâyî der Belde-i Vekâ'î-i Bursa* adlı vefeyâtnâmesidir.

Biyografisinin bulunduğu kaynaklarda Râşid Mehmed'in şiirlerine ilişkin pek az ve birbirini tekrar eden örnekler verilmiştir. *Hâtîmetü'l-eş'âr*'da Râşid'e ait beş beyitlik gazel, Dîvânçe'de sekiz beyit olarak kayıtlıdır. *Osmanlı Müellifleri*'nde şairin biyografisine ek olarak verilen bir beyit de *Hâtîmetü'l-eş'âr*'daki kayıt ile aynıdır. Şairin bu iki kaynaktaki nakledilen gazel/beyti Dîvânçe'de bulunan biçiminden ilk mısra yönüyle farklıdır. *Hâtîmetü'l-eş'âr*'da gazelin beş beyit olarak kaydedilmesi ve bazı kısımlarının Dîvânçe'dekinden farklı olması, şiirin bir başka kaynaktan alınmış

olabileceği izlenimini vermektedir.⁴ Râşid'in Dîvânçe'sinde sekiz beyit olarak İffet'i tanzir ettiği gazeli şu şekildedir.

Âteş-i meclis-i mestân dem-i şahbâdandır
Dil-i dem-beste-i zâr gönca-i zîbâdandır

Şağın aldanma temennâ-yı 'arûs-ı dehre
Zen-i âlûde-benân zîbiş-i ħunnâdandır

Göremez 'aynı kec-âyine cihân-bjn ise de
Merkez-i ħüsne nazâr dide-i bjnâdandır

Merd-i meydân-ı maĥabbetde olan pervâne
Şem'-i ruhsâra dil ü cânını ihdâdandır

Cûşiş-i 'aşk-ı ĥaĥîkatde ger 'ayn-ı şifâ
Zevk-i ĥâhişgeri hem-çide-i deryâdandır

Vuşlat-ı bezm-i cinândan ĥaberiñ yok şûfî
Kîl ü ĥâliñde hemân bir ĥuru ĥavgâdandır

Seyl-i nişân revân oldu sirişk-i ĥasret
Sübĥa-i ĥûn-ı ciger tâ dür-i yektâdandır

Ṭütîyâna verilen rişte-i zevki **Râşid**
Lezzet-i ĥand-i sühân İffet-i güyâdandır

Râşid'in Dîvânçe'sinde kayıtlı bir başka gazel ise 'Avnî mahlaslı bir şaire yazılmış naziredir. Nitekim Mehmed Fahreddîn Bursavî'nin *Gülzâr-ı 'irfân*'ında "Osmân Efendi-zâde es-Seyyid Mehemmed Râşid Efendi"nin biyografisini müteakip "Yagcı-zâde Hattât Mehemmed 'Avnî" ve "Hacı Şerîf-aga-zâde es-Seyyid Mehemmed 'İffet Efendi"lerin biyografileri ve şiirlerinden örnekler vardır. Bu iki şairin kayıtlı şiirlerine Râşid tarafından yazılmış nazireler de tespit edilen Dîvânçe'de kayıtlıdır. Râşid bu şairlerden 'Avnî'nin gazelini tanzir, 'İffet'in (Bursalı 'İffet) gazelini ise tahmis etmiştir. Bu üç şairin şiirlerinin matla beyitleri şu şekildedir.

⁴ *Hâtimetü'l-eş'âr ve Osmanlı müellifleri*'ndeki beyit ile aynı olan bir başka kayıt *Bursalı şair yazar ve ünlüler ansiklopedisi* adlı çalışmada "Ehli hakk zerre havadisle mukadder olmaz / Kıl vakayı da cihanın kuru kavgadandır"(!) şeklinde kaydedilmiştir. Bk. Kaplanoğlu, Arif (1998). *Bursalı şair yazar ve ünlüler ansiklopedisi*. Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları. s. 263-264.

Tîr-i müjeñ taqınca kemâne birer birer
Âmâc-ı cânı aldı nişâne birer birer (Güzel, 2021, s. 801)

Geldi beyân-ı 'aşk-ı lisâna birer birer
Renc ü belâ vü derd-i bahâne birer birer (RD⁵ v. 17b)

'Aşkî mînâ kırılıp mey dökilince çekeriz
Rûhımız sâgar-ı tenden süzülünce çekeriz⁶ (Güzel, 2021, s. 803)

Meclis-i mest-i elestim görölünce çekeriz
İşbu şahbâ-yı maḥabbet sürülünce çekeriz
Şevk-i 'aşkıñda ki devri dürülünce çekeriz
'Aşkî mînâ kırılıp mey dökülünce çekeriz
Rûhumuz sâgar-ı dilde süzülünce çekeriz (RD v. 35b)

Kayıtlı bilgilerden hareketle Nadir Eserler Kütüphanesi TY 10400 numarada bir nüshası tespit edilen Râşid'in Divânçe nüshasının diğer yazma eser kütüphanelerinde henüz bir başka nüshası tespit edilememiştir. Katalog bilgilerinde müellif hattı olduğuna ilişkin bir kayıt bulunan nüshanın fiziksel özellikleri hakkında 102 varak, 207x137 mm ölçüleri ve talik hatla 22 satır olarak yazıldığı bilgisi bulunmaktadır. Divânçe'yi oluşturan 4b-19b, 34b-40a ve 48b-80b arasındaki varaklarda sırasıyla gazeller, tahmisler ve kıta, kaside, mesnevi, müfred vd. nazım şekilleriyle yazılmış tarihler bulunmaktadır.

Râşid Divânçesi 78 gazel, 2 müstezad, 13 tahmis ve farklı nazım şekilleriyle yazılmış 162 tarih manzumesiyle birlikte toplam 255 manzumeden oluşmaktadır. Şairin biyografik kaynaklarda öne çıkarılan hattatlık ve tarih yazıcılığına ilişkin bilgiler Divânçe'sindeki manzumelerin ağırlığı ile örtüşmektedir. Tahmisleri yanında bazı gazellerinde andığı mahlaslardan da anlaşıldığı üzere Râşid'in belli şairleri takip ettiği görülmektedir. Bu şairler arasında bazılarının şiirlerinden örnekler de verilen 'Avnî, 'İffet, Necîb, Hüdâyî, Behcet, Râgıb gibi isimler bulunmaktadır.

Bir divançe özelliğindeki eserinde Râşid, gazellerinde her harften manzumeye yer vermemiş, tahmis dışında kalan nazım şekillerini ise tarih manzumelerinde örneklendirmiştir. Gazellerinde klasik şiirin genel eğilimlerine uygun olarak râ (ر), yâ (ی), ze (ز), hâ (ه) harflerinden daha fazla manzumesi olan şair, bazı harfler ile -cîm (ج), dâl (د), fâ (ف)- örnek kabilinden gazeller yazmıştır.

⁵ Kısaltma Râşid Divânçesi'ni karşılamaktadır.

⁶ Bu gazel, Bursalı İffet Divanı'nda 52 numarada kayıtlıdır. Karşılaştırma için bk. Arslan, Mehmet (2005). *Bursalı İffet divanı*. Kitabevi.

Râşid, hattatlık ve tarih düşürmedeki kabiliyetinin bir yansıması olarak değerlendirilebilecek söz/harf oyunlarına dönük manzumeler de yazmıştır. Gazelleri incelendiğinde şairin genel olarak klasik çizgide şiirler yazdığını söylemek mümkündür. Tarihleri arasında çoğunlukla hat ve hattatlar ile ilgili manzumeler bulunan Râşid, Bursa'nın farklı semtlerinde bulunan mimari yapılar, imar ve ihya faaliyetleri yanında biyografisine katkı sağlayacak manzumelere de yer vermiştir. Bu yönleriyle Râşid Dîvânçe'si, şairin bir nüshasına tesadüf edilememiş eserinin ortaya çıkarılmasıyla birlikte hem Bursa tarihi hem de şair ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgili şahsiyetlerin biyografisine katkı sağlayabilecek olması bakımından önemli bir eserdir.

Sonuç

18. yüzyıl divan şairlerinden olan Râşid Mehmed'in biyografisinin bulunduğu kaynaklarda bir divançesi olduğu bilgisine yer verilmesine rağmen bu eserin bir nüshası bugüne kadar tespit edilememiştir. Bu çalışmada Nadir Eserler Kütüphanesi TY 10400 numarada müellif hattı kaydı bulunan divançe nüshasının hattatlık ve tarih manzumeleriyle tanınan Bakırcılar kethüdası Râşid Mehmed'e ait olduğu, yapılan karşılaştırmalar neticesinde ortaya konmuştur. Yapılan katalog taramalarında Dîvânçe'nin henüz başka bir nüshasına ulaşılamamıştır. Kaynaklarda verilen bilgilerle uyumlu olduğu görülen eser gazeller, tahmisler ve farklı nazım şekilleriyle yazılmış tarih manzumelerinden oluşan bir divançe görünümündedir. Çalışmada hem Râşid'in şiirleri hem de tanzir ettiği diğer şairlerin şiirleri üzerinden değerlendirmeler yapılmış ve Râşid'in edebî kişiliğine ilişkin ön bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın son kısmında Dîvânçe'den verilen manzumeler ile bu ön bilgiler örneklendirilmiştir. Râşid Mehmed'in Dîvânçe'sinde özellikle tarih manzumelerini ihtiva eden kısımların Bursa şehir mimarisinin tarihî seyrine katkılar sunacağını söylemek mümkündür. Dîvânçe'deki manzumelerin şairin biyografisi yanında döneminde yaşamış diğer şair, ulema, sultan, şehzade ve bürokrasideki diğer isimlere ilişkin göstergeler ortaya koyması da önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Arslan, M. (2005). *Bursalı İffet divanı*. Kitabevi.
- Atlansoy, K. (1998). *Bursa şairleri Bursa vefeyatnamelerindeki şairlerin biyografileri*. Asa Kitabevi.
- Biltekin, H.(2020, 17 Kasım). *Râşid Mehmed Efendi*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rasid-rasid-mehmed-efendi>.
- Bursalı Mehmed Tahir (2016). *Osmanlı müellifleri* (hz. M. A. Yekta Saraç). TÜBA.
- Râşid Mehmed, *Divan*. Nadir Eserler Kütüphanesi No: 10400.
- Fatîn Dâvûd (2017). *Hâtimetü'l-eş'âr* (Fatîn Tezkiresi) (hz. Ömer Çiftçi). <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0>.
- Güzel, B. (2021). *Mehmed Fahreddin Bursavi ve gülzâr-ı irfân isimli biyografik eseri (İnceleme- Metin-Dizin)*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kaplanoğlu, A. (1998). *Bursalı şair yazar ve ünlüler ansiklopedisi*. Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları.
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü: <https://teis.yesevi.edu.tr/arama>.

Râşid Dîvânçesi'nden1.⁷*Mefûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1. Nağş-ı hayâl-i yâr ile gelmez ğınâ baña
Bir demde der-kenâr ile gelmez ğınâ bana
2. Bâd-ı şabâ-yı vaşl ile hicrân olur iken
Hiç bir nev'-i qarâr ile gelmez ğınâ bana
3. Verdim hevâ-yı aşkıña cân u dilim şehâ
Yoğsa bu âh u zâr ile gelmez ğınâ bana
4. Ğâşte-hûn-ı dil ile nişân-ı dîdeden
Lû'lü'leri nişâr ile gelmez ğınâ bana
5. Câm-ı maḥabbetiñ ile mest olmuşum bugün
Şürîde dil-figâr ile gelmez ğınâ bana
6. Şüfî bu büriyâ ile kırdıñ ayağıñı
Dem-beste pâydar ile gelmez ğınâ bana
7. Mihr-i cemâl-i hüsn ile rüşen hevâ-yı dil
Pür-neşe-i humâr ile gelmez ğınâ bana
8. Gülşen-saray-ı bezmiñi târâc edip gönül
Piçide hâr u hâr ile gelmez ğınâ bana
9. **Râşid** hezâr şevk ile etseñ beyânını
Nağş-ı hayâl-i yâr ile gelmez ğınâ baña

2.⁸*Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün*

1. Dil-i zâra ğam-ı hicriñ komadı hiç tākāt
Erişir mi ola âh bâd-ı şabâ-yı vuşlat

⁷ [v. 4b]⁸ [v. 13a]

2. Olalı tañtana-i hüsn-i cihân-giriñe düş
Bulmadı mezra'a-i hâtırımız hiç râhat
3. Dâğdâr oldu gönül bezmgehiñ var olsun
Dil-i pür-hünüm edip tır-i nigâha ülfet
4. Câm-ı mîñâ-yı dil-[ef]rûzuñu kandırmayarak
Dil-i âşüfte karar ile bulur mu şöhet
5. Milket-i hüsn-i cihânında karar et **Râşid**
Erişir bir gün olur vuşlat-ı cânân elbet

3.⁹

Mef'ülü fâ'ilâtü mef'ülü fâ'ilün

1. Ey şüh nâz u şiveleriñ hep baña mıdır
Memnün-ı derd ü miñnetiñe bu revâ mıdır
2. Âşüftezâr-ı gülşen-i dîzâra düşmegin
Şevk-i hezâr şineyi delmek vefâ mıdır
3. Şimdi zimâm-ı keşt-i dil bir yaña gider
Bilmem hevâ-yı hâtıratım bir yaña mıdır
4. Bir dil ki râh-ı aşğda der-kâr olmaya
Keşf-i huşul-i maşlahatı vâkı'â mıdır
5. Şüfî 'azâb-ı dâğ-ı dili şerha şerha_iden
Tîğ-i nigâh-ı gamzesi çün mâsivâ mıdır
6. Dürd-i şarâbveş dil-i fâsid-fa'âl ile
Ta'n-ı şeni'c-i mübtezeliñ iktizâ mıdır
7. Bahr-i hayâl-i hâtırâ **Râşid** medâr iken
Emvâc-ı derd ü miñneti senden cüdâ mıdır

⁹ [v. 15b-16a]

4.¹⁰

Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün

1. Hayâl-i haṭṭ-ı ruhsâr-ı cinâna cânı bend etdim
Fürûğ-ı hüsn-i cânâna gönül zülfün kemend etdim
2. Olup pervâneveş dâğ-ı derûnum âteş-i hüsn
O mihr-i âlem-ârâyı cihâna cân sipend etdim
3. Levendâne sürüp ‘aşk [u] maḥabbet baḥrine keşti
Şabâ-yı vaşl eserse tâ yönüm şâh-levend etdim
4. Nigârîstân-ı hüsnünde belî çok söz denildi lîk
Bu tenginâ-yı âlemde o şâha böyle fend etdim
5. O mısr-ı hüsnüne tütü-i şırînter zebânımdan
Çekip de bu gâzel **Râşid** cihâna bezl-i kıand etdim

5.¹¹**Tahmîş-i Gâzel-i İffet**

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

I.

1. Meclis-i mest-i elestim görölünce çekeriz
2. İşbu şahbâ-yı maḥabbet sürölünce çekeriz
3. Şevk-i ‘aşkıñda ki devri dürölünce çekeriz
4. ‘Aşkî mîñâ kırılıp mey dökölünce çekeriz
5. Rûhumuz sâğar-ı dilde süzölünce çekeriz

II.

1. Âteş-i hicr-i vişâliñle hayâliñ şafağı
2. Dil-i ‘aştânemi kıandırılmaz ise âh sağı
3. Eger açılmaz ise âteş-i hüsnüñ felâğı
4. Ḥasret-i reng-i ruḥuñ naḥl-i hayâtım varağı
5. Berg-i güller gibi ḥâke dökölünce çekeriz

¹⁰ [v. 9a]

¹¹ [v. 35b]

III.

1. Gelicek ortaya mestâne-i çeşm-i âhû
2. İki kat eyledi bezminde bizi 'aşk ile hû
3. İletir menziline her kim ederse tek ü pû
4. Belî 'uşşâk miyânında sözüñ toğrusu bu
5. Ğam-ı kıaddiñ belimiz tâ bükülünce çekeriz

IV.

1. Bu siyehkârî-i hüsnüñ aña âyñiñi biz
2. Ruĥ-ı âliñde yanan şule-i rengiñiñi biz
3. Dil-i vîrâne-i zülfüñ ile pür-çiniñi biz
4. Heves-i silsile-i kâkül-i müşkñiñi biz
5. Dem-be-dem rişte-i 'ömrüm üzülünce çekeriz

V.

1. Zülf-i cânâna gönül mülkünü bend et elbet
2. Ser-i sevdâ-yı maĥabbetle olup bî-minnet
3. Yürü Râşid yetişir yok yere çekme zahmet
4. Kırtuluş yok girih-i kâkül-i yârdan 'ıffet
5. Bu revişle elem-i 'aşkı ölünce çekeriz

6.¹²

Târîh Berây-ı Binâ-yı Ğamâm

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

1. Güzel hoş levĥaşa'llâh tarĥ-ı zîbâ
Binâ kılmış maĥallinde ĥamâmı
2. Eger pâk etmek isterseñ vücüduñ
Buyur ĥammâma gel eyle devamı
3. Zihî pâkîze-cây-ı dil-keş olmuş
Müzeyyen vâdi-i 'âlî-maĥâmı
4. Aĥar her lûlesinden âb-ı ĥayvân
Kõkudur 'âlemi ol müşkfâmı

¹² [v. 51a-51b]

5. Dökü[lün]ce bu âb [u] tâbı başa
Gider beyninde var ise zükâmı
6. Vücûduñ eyleyip taḥḥir ü tartıḥ
Bu ḥammâm içre yürü gel ḥırâmı
7. Bu âb-ı ḥoş-güvâr ile yununca
Bulur ol dem kemâli çig ü ḥâmı
8. Bu ḥammâm-ı dil-ârâyı görünce
Ederler cümle ‘âlem iltizamı
9. Gerek şâh u gedâ hep bunda birdir
Bu taḥḥir eyledi her ḥâş u ‘âmı
10. Bunu yaptı Muḥammed ‘Ârif usta
Tamâm-ı sa’y edip ol niĭk-nâmı
11. Vücûdun bezl edip bu ḥayra ol pır
Esâsın ḥurdu vü buldu tamamı
12. Zihî ḥayrâta sâ’î merd-i kâmil
Bu ḥayr üzre yürür her şubḥ u şâmı
13. Yudu çün göñlünü çirk-i riyâdan
Bu ḥayrât ile kazdı ḥâşâ namı
14. Cenâb-ı Ḥazret-i Ḥayy [u] Şamed tâ
Maĭâmın eyleye dârü’s-selâmı
15. Yunulduĭça bu ḥammâm içre ol er
Bula cennet-sarây içre maĭâmı
16. İlâhî Ḥazret-i Faḥr-i cihânçin
Ėabûl eyle ḥapıñda ilticamı
17. Dedim bir beyt **Râşid** aña târiḥ
Sözü ḥatm eyleyip âḥir kelamı

18. Yeñiden eyledi ihyâ vü icâd
Muhammed 'Ârif usta bu hamâmı (1207)

7.¹³

Târih-i Binâ-yı Câmi'-i Karye-i Kayapa Der-Bursa
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Ez-ğadım bunda bu câmi' var idi
Eylemiş Hâcî Muhammed hayr-nâm
2. Böyle bir 'âlî maqâmı ol kerîm
Sa'y edip kılmış hemân dârü's-selâm
3. Çünkü muhtâc oldu ta'mîre bu beyt
Eyledi himmet buña her hâş u 'âm
4. Yeñiden tecdîd ü termîm etdiler
Sa'y-ı küllî eyleyip her şubh u şâm
5. Şimdi Hâcî Muştafâ Ağa buña
Vâkıf-ı şâni olup verdi nizâm
6. Pes tamâm oldu bu câmi' **Râşidâ**
Söyledim bir beyt ile târih-i tām
7. Oldu bu câmi' yeñiden çün tamâm
Secdegâh ola ilâ-yevmi'l-kıyâm (1221)

8.¹⁴

Kestelde Vâni Efendiniñ Câmi' Ta'miri İçin
Mefülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Müfti'l-enâm hazret-i Vâni Efendi tâ
Hükmüne aldı 'âlemi tenfiẓ-i pendiniñ

¹³ [v. 56b]

¹⁴ [v. 70b]

2. Kestelde yaptı medrese Һammâm u câmi'in
Niçe Һurâyı eyledi evkâf kendinin
3. Vâni Efendi vaqfını ta'mir eyledi
'Ömrü füzün ola Һacı AҺmed Efendiniñ
4. Naqş u nigâr u Һüsn ü leţâfet-nigîn olup
Çin-i nigâh-ı ğamze olur dil-pesendiniñ
5. Һalsın şurût-ı vaqfi ilâ-rüz-ı rustahiz
Yokdur Һisâb u ğâyeti südmendiniñ¹⁵
6. Turdukça 'âlem eyleye ma'mûr müste'ân
Maşşül-i zer' ü mezra'ını küy u kendinin
7. Etsin füzün silsile-i aşl u neslini
Olsun kemâl-i 'âfiyeti Һişşemendiniñ
8. Yazdım tamâm târihi **Râşid** bu mışra'a
Ta'mir olundu câmi'i Vâni Efendiniñ (1227)

9.¹⁶

Berây-ı Ta'mir-i Türbe-i Sultân Mehemmed

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Düşerse bir düşer târih-i ta'miri için **Râşid**
Ser-â-pâ türbe-i Sultân Mehemmed oldu nev-âbâd (1228)

10.¹⁷

Târih Berây-ı Peder-i 'Azizim Raĥmetu'llâhi 'Aleyh

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Geldi bâ-ta'miye târih-i vefâtı **Râşid**
Dedi hü 'Oşmân Efendi_ oldu me'vâya revân (1220)

¹⁵ Mısra vezne uymuyor.

¹⁶ [v. 71b]

¹⁷ [v. 55a]

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile arasında mali çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.